

Wolf

ROELKE POSTHUMUS

Wolf

**De terugkeer van
een jager**

Noordboek Natuur

© 2019 Roelke Posthumus | Uitgeverij Noordboek

Omslagontwerp Villa Grafica
Boekverzorging Elgraphic

ISBN 978 90 5615 546 9
NUR 3201410

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Uitgeverij Noordboek, postbus 234, 8400 AE Gorredijk, Nederland, info@noordboek.nl.

De uitgeverij heeft ernaar gestreefd alle copyrights van de in deze uitgave opgenomen illustraties te achterhalen. Aan hen die desondanks menen alsnog rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met Uitgeverij Noordboek.

Uitgeverij Noordboek is onderdeel van
20 leafdesdichten en in liet fan wanhoop bv

www.noordboek.nl

Inhoud

Inleiding	7
1 Sneeuw	13
2 Jacht	32
3 Bloed	49
4 Snuit	69
5 Wolf 06	93
6 Familie	111
7 Oorlog	135
8 Schaapskieren	156
9 Fenris	180
10 Naya	206
Dankwoord	227
Literatuur en bronnen	231
Illustratieverantwoording	236
Register	237

Inleiding

Jullie mensen, die zo machtig zijn, die zoveel middelen van bestaan hebben, gun ons andere wilde dieren ook een plaatsje op deze planeet.

De wilde gans uit Nils Holgerssons wonderbare reis van Selma Lagerlöf

Tegen de bevroren sparren stak hij scherp af, zilvergrijs en op hoge poten. Het was acht uur 's ochtends. Ik was zojuist de houten brug overgestoken en volgde het smalle paadje langs het water naar het schiereiland, waar 's zomers de kanoërs aanlegden. Nu was het eind november en bitterkoud. Hond Tobber besnuffelde wat visresten aan de oever, zijn witte adem voegde zich bij de bevroren nevel boven de inktzwarte rivier. Plotseling dook hij in elkaar, de staart zo ver mogelijk onder zijn buik, de oren plat. Hij maakte zich zo klein mogelijk en gaf geen kik.

Een seconde later zag ik hem ook, de grijze wolf, op de richel tien meter boven het pad. Daar waar vlak na de Tweede Wereldoorlog voor het laatst gekapt was en nog vaag de contouren van een bosweggetje te zien waren.

Ik wist dat er steeds meer jonge wolven met zwerfdrang uit de Zweedse grensprovincies Dalarna en Värmland de grens overstaken, op zoek naar een nieuw leefgebied in het Noorse deel van Finnskogen, mijn dunbevolkte streek. Maar ik had er nog nooit een ontmoet. Wel veel elanden, die zich volvraten op de met dennen opnieuw ingeplante kapvlaktes en zich daardoor in aantal

konden uitbreiden. Tweemaal had de wolfachtige jachthond van de verderop gelegen boerderij me de stuipen op het lijf gejaagd in het bos, maar die liep wel vaker los en wilde vooral met Tobber spelen.

Dat wilde deze wolf niet. Ik zou niet precies kunnen zeggen waarom ik zeker wist dat dit geen elandhond of husky was, zijn vacht was minstens zo dicht. Misschien was het zijn dansende loop of zijn lichte ‘gezichtsmasker’ met de felle ogen. Tobber weigerde in ieder geval ook nog maar een meter verder te lopen. Hij had genoeg geroken en wilde naar huis. De wolf leek het allemaal niet echt te raken. Hij wendde zijn kop af en liep rustig door, de volle staart horizontaal.

Mijn interesse in wolven was gewekt en ik kocht het net verschenen *Vargen, den jagade jägaren* van de Zweedse wolvenonderzoeker Henrik Ekman, een dik boek vol oude en nieuwe kennis. Het bleek boeiende leesstof voor de lange winteravonden.

Ook Noorse natuurbeheerders begonnen rond de laatste eeuwwisseling oude kennis af te stoffen toen wolven steeds vaker in Oost-Noorwegen werden gezien. Uiteindelijk zou mijn landstreek zelfs de officiële status van ‘wolvenzone’ krijgen, een gebied waar de wolf sindsdien tot op zekere hoogte getolereerd wordt. Dit bood een uitgelezen kans om ervaringen op te tekenen van natuurbeschermers, schapenhouders en elandjagers in mijn directe omgeving.

In het najaar van 2016 keerde ik terug naar Noord-Nederland, net te laat voor de ophef rond een Duitse wolf die in de winter van 2015 door een aantal Groningse en Drentse dorpen wandelde. De zwerver liep uiteindelijk terug naar Duitsland, waar hij het leven liet op de A7 bij Hannover – in Duitsland is bijna zeventig procent van de dood gevonden wolven slachtoffer van de Autobahn. Kort hierna liet iemand een foto zien van een wolf op een akker in Overijssel. Waarschijnlijk was dit de wolf die later

op de A28 tussen Meppel en Hoogeveen werd doodgereden, een jong dier uit een roedel bij Cuxhaven. Obductie wees uit dat hij hert en haas gegeten had. De landen aan de Noordzee leken vooralsnog een levensgevaarlijk jachtgebied voor wolven.

In de loop van 2018 en 2019 moest die mening bijgesteld worden. Mogelijk zullen zowel Belgen als Nederlanders de komende jaren samenwonen met een wolvenfamilie. De aanstichters hielden zich nog even koest in de bossen, waardoor ik de gelegenheid had om voldoening te vinden van fabeltjes te scheiden.

Wat volgt is het verslag van mijn zoektocht naar de wolf (*Canis lupus*) – om precies te zijn naar de Europese grijze wolf – een roofdier dat volgens de een meer dan welkom is en volgens de ander bij de landsgrenzen afgeschoten moet worden. Als het om wolven gaat identificeren we ons al snel óf met de jager óf met zijn prooi. Dat geeft niet zelden conflicten, die op de volgende bladzijden niet onbesproken blijven. Maar de centrale onderwerpen in dit boek zijn het gezichtspunt van de wolf zelf en de manier waarop hij zich redt in deze wereld. Niet dat een wolf unieker of genialer is dan willekeurig welk ander dier, maar hij en wij jagen al tienduizenden jaren op dezelfde dieren in hetzelfde bos en voeden beide onze kinderen in gezinsverband op. Bovendien bezit een wolf sterke kaken en grote tanden waarmee hij een mens aardig kan toetakelen. De wolf fascineert ons vele malen meer dan een mol of een mestkever.

In een ver verleden waren wolven mythische wezens die respect verdienden, maar in historische tijden vonden mensen hen vooral lastpakken die niet snel genoeg uitgemoord konden worden. Slechts een enkeling had belangstelling voor een niet dode wolf. Interessant onderzoek naar in het wild levende wolven stamt dan ook uit de laatste halve eeuw.

Ik maakte schaamteloos gebruik van het veldwerk en de expe-

rimenten van wolvenkenners in Europa, Rusland, de Verenigde Staten en Canada. Hun waarnemingen citeer ik soms letterlijk. De meest baanbrekende onderzoeken noem ik in de tekst. Deze en andere onderzoeken staan in een lijst van geraadpleegde bronnen aan het eind van dit boek.

Mijn zoektocht naar de grijze wolf begon in het uiterste noorden van Europa waar rendierhouders twee generaties geleden enkele opmerkelijke eigenschappen van wolven ontdekten die biologen tot op dat moment niet hadden gezien bij hun verwanten in gevangenschap. In Canada, Rusland, Oost-Europa en de Verenigde Staten leerden wildbeheerders in dezelfde periode nog veel meer over de leefwijze van wolven. Zij legden zelfs de essentie van de wolf bloot. Hun werk geeft veel inzicht in zijn innerlijke drijfveren en in zijn machinerie. Door hen leerde ik ook enkele bijzondere wolven kennen.

Wolf en mens komen vanwege hun gedeelde interesse in vlees nogal eens met elkaar in botsing. Het meest bizarre conflict speelde kort geleden in de ‘wolvenzone’ waar ik voorheen woonde. Ik keerde in 2018 terug naar deze streek om te onderzoeken hoe dit zo uit de hand kon lopen. Voor de wolven eindigde de escalatie met de dood, maar voor de betrokken Noren liep het ook niet met een sisser af.

Intussen bleken in de Lage Landen schapenboeren te vrezen voor hun nering en waren jagers bekommerd om ‘hun’ wildstand, terwijl wolvenvrienden stonden te trappelen om met een wolf te gaan huilen. Bezorgde ouders vroegen zich zelfs af of ze hun peuters nog wel verstoppertje konden laten spelen in het bos en enkele grootmoeders bleven uit voorzorg binnen. Iedereen leek zijn adem in te houden en in spanning af te wachten of in de nabije toekomst wolvenroedels op de Veluwe en op de Hoge Venen zouden jagen. Ik bekeek oude en nieuwe documenten en sprak met betrokkenen om te achterhalen of wolven vooral een

weldaad of een gevaar vormen voor mensen en hun vee in onze dichtbevolkte streken. Ook vroeg ik aan vele landgenoten wat zij ervan vinden dat de wolf is teruggekeerd.

Uiteindelijk probeer ik een voorspelling te doen over de manier waarop het met de Nederlandse en Belgische wolven gaat aflopen en geef ik alvast een paar aanwijzingen om een ontmoeting met een grijze wolf soepel te laten verlopen.

1

Sneeuw

Het ondier dat tekeer ging in mijn kudde, ligt hier

Harry Sotkajaervi

De oude jager zag ze het eerst en riep zijn jongere broer erbij: grote pootafdrukken langs de kant van de parallel aan de weg lopende ondiepe greppel. De broers gleden op hun houten ski's dichterbij en plantten hun stokken stevig in de sneeuw. Een groot roofdier met lange poten was hen voor geweest bij de sneeuwhazenjacht. Dat konden ze zien aan de pasafstand en de zeker tien centimeter grote prenten. Ze volgden het spoor in het dunne laagje sneeuw en stuitten op het kadaver van een ziek rund dat een boer hier in het bos had gedumpt. Vandaar leidde het spoor naar het rendierhek langs de westkant van de rijksweg. Hier was het dier omgekeerd, nadat hij eerst de vuurplaats geïnspecteerd had waar de Samen hun tamme rendieren eenmaal per jaar verzamelden.

De volgende dag haalden de jagers hun neef met zijn camera erbij. Hij maakte foto's van de prenten.

De nagelafdrukken waren lastig te duiden in het smeltende sneeuwlaagje. Voorlopig hielden ze het op een uitzonderlijk grote lynx. Die liepen hier in arctisch Noorwegen wel vaker rond en lustten wel een sneeuwhaas.

Een paar dagen later was hetzelfde roofdier 's ochtends vroeg tussen de boerderijen van Langvann doorgelopen, waar hij van een geslacht rendier at dat aan een naar motorolie stinkend touw aan een houten stelling hing. Hij was kennelijk behoorlijk hongerig geweest. Het mysterieuze roofdier was later de rijksweg overgestoken om over het ijs van het meer naar Rusland te verdwijnen. Twee bewoners van de laagvlakte hadden hem gezien. Ze zeiden dat hij een lang lichaam had en een volle staart. Het was dus zeker geen lynx, misschien een veelvraat.

De volgende dag was het dier opnieuw over de dichtgevroren rivier naar de vlakte gelopen, daarna langs de rivier naar het zuiden, waar hij een kudde tamme rendieren bezocht. Er lagen twaalf doodgebeten rendieren en ook nog drie dode vossen. Wat voor beest dit ook was, jagen kon hij.

De Samen eisten schadevergoeding voor hun gedode rendieren. Daarom kreeg het Noorse Directoraat voor Wild en Zoetwatervis opdracht uit te zoeken wie hier huishield onder het vee. Gedrag en jachtwijze wezen in de richting van een lynx – waarvoor geen schadevergoeding gold – maar de voetafdrukken en de uitzonderlijk lange stappen die het dier maakte spraken dit tegen.

Die deden meer aan een 'russehund' denken, een waakhond gebruikt door de Russische grenswachten. Russehunder kozen zo nu en dan de vrijheid en trokken dan de grens over om zich aan de westerse rendieren tegoed te doen. De rendierhouders schoten er een jaar geleden een aantal dood en hadden daarna geen last meer ondervonden. Eerdere pogingen om schadevergoeding van de Russen te krijgen hadden weinig opgeleverd. Na vele jaren papierwerk kregen ze slechts een paar centen. Als schadevergoeding voor een doodgebeten ram kreeg een boer uit Jarford onlangs nog een Russisch schaap, dat op last van de dierenarts al bij de grensovergang afgemaakt moest worden. Uit het Oosten kon je weinig goeds verwachten.

De ambtenaren van het Directoraat voor Wild en Zoetwatervis besloten allereerst poep en haren van het roofdier te verzamelen en dit voor analyse naar de zoölogen van de Universiteit van Oslo te sturen. Die zouden met hun sterke microscopen het raadsel ongetwijfeld kunnen oplossen.

Daar kwam het niet meer van, want rendierhouder Harry Sotkajaervi belde de volgende dag al naar het Directoraat en vertelde dat hij het roofdier gezien had toen hij 's ochtends vroeg op weg was naar zijn kudde. Hij was hem op zijn sneeuwscooter gevolgd en had hem zonder verdere plichtplegingen doodgeschoten.

Harry Sotkajaervi en zijn vrouw Aili met de wolf die in 1980 in Pasvik geschoten werd.

‘Ik weet het niet zeker, maar het kan wel eens geen russehund zijn maar een uitzonderlijk grote wolf.’

Dit was groot nieuws. In 1941 – bijna veertig jaar eerder – was in Noord-Noorwegen de laatste wolf geschoten. De politie moest worden ingelicht want het ging hier om beschermd wild. De vraag die iedereen vooral bezighield was of Harry Sotkajaervi op jacht was geweest of uit noodweer handelde. Harry besloot volledige openheid van zaken te geven en ging zelfs met zijn vrouw en de dode wolf op de foto.

Het was inderdaad een uitzonderlijk grote wolf, een reu van ruim vijftig kilo. Omdat Harry meewerkte en aannemelijk maakte dat hij onmogelijk kon weten dat het een wolf was die hij in het vizier kreeg, werd de zaak als ‘niet strafbaar’ afgedaan.

Tegelijkertijd vroeg de Noorse overheid de mannen van het Noorse Roofdieronderzoeks Project, die zich in deze streek vanaf 1970 met bruine beren bezighielden (Hoofdstuk 8), ook onderzoek te doen naar wolven. En zo begon in Pasvik, ver boven de poolcirkel, een van de eerste gedetailleerde onderzoeken naar in het wild levende wolven in Europa.

Hier, waar het Noorse Finnmarken als een kapje het noordelijkste deel van Finland bedekt en dan doorloopt tot aan de Russische grens, hangt als een vergeten wormvormig aanhangsel het Noorse Pasvik tussen Finland en Rusland in. Een appendix van twintig kilometer lang en twee kilometer breed. Een dunbevolkte streek waar de Russische taiga op de Scandinavische natuur botst en een relatief vlak landschap vormt met gletsjerruggen en steenblokken, onderbroken door vennen en meertjes.

In de winter komt hier de zon niet boven de kim en in de zomer gaat hij niet onder. Vanwege de dichte zwermen muggen kan een warmbloedige toerist hier dan niet verkeren, maar in voor- en najaar is Pasvik voor een natuurliefhebber een paradijselijke plek. De naaldbomen zijn grotendeels aan de motorzaag ontsnapt,